

УДК 342.72/.73:342:77

СИСТЕМА ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ЧЕСТЬ, ГІДНІСТЬ ТА ДІЛОВУ РЕПУТАЦІЮ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО АБО ВОЄННОГО СТАНУ

Свердліченко В. П.,

викладач юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація Статтю присвячено визначенню системи юридичних гарантій здійснення права на честь, гідність та ділову репутацію в умовах надзвичайного або воєнного стану. Розглядається категорія «юридичні гарантії» у цивілістичній доктрині та на основі чинного законодавства пропонується система юридичних гарантій здійснення права на честь, гідність та ділову репутацію в умовах надзвичайного або воєнного стану.

Ключові слова: система, юридичні гарантії, надзвичайний та воєнний стан, право на честь, гідність та ділову репутацію.

Аннотация Статья посвящена исследованию системы юридических гарантий осуществления права на честь, достоинство и деловую репутацию в условиях чрезвычайного либо военного положения. Рассматривается определение категории «юридические гарантии» в цивилистической доктрине и на основе действующего законодательства предлагается система юридических гарантий осуществления права на честь, достоинство и деловую репутацию в условиях чрезвычайного либо военного положения.

Ключевые слова: система, юридические гарантии, чрезвычайное и военное положение, право на честь, достоинство и деловую репутацию.

Annotation The article analyzes the system of legal guarantees at the right to honor, dignity and business reputation in emergency or military situations. It is considered the definition of «legal guarantees» in the civil doctrine and proposed a system of legal guarantees of the right to honor, dignity and business reputation in emergency or military situations on the basis of the current legislation

Key words: system, legal guarantees, emergency and military situations, the right to honor, dignity and business reputation.

Постановка проблеми. Важливість юридичних гарантій важко переоцінити під час дії надзвичайних правових режимів, адже держава в особі уповноважених органів повинна спрямувати усі свої зусилля на охорону та захист прав й законних інтересів фізичних та юридичних осіб, задля безпеки окремих індивідуумів і повної реалізації їхніх потреб.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням юридичних гарантій займалося чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких С. С. Алексєєв, Є. В. Білзьоров, Л. Л. Богачова, М. В. Вітрук, К. Г. Волинка, Б. М. Гоголь, Ю. О. Гурджі, Т. М. Заворотченко, Т. Є. Крисань, Я. П. Кузьменко, М. М. Малєїна, Н. М. Пархоменко, А. В. Пономаренко, Ж. М. Пустовіт, О. Ф. Скакун, В. Ф. Сіренко, О. В. Смірнов, Р. О. Стефанчук, М. П. Рабінович, В. Д. Шахов та ін. Однак, питання юридичних гарантій, на наш погляд, й досі залишається дискусійним та малодослідженим.

Метою статті є визначення системи юридичних гарантій права на честь, гідність та ділову репутацію в умовах надзвичайного або воєнного стану на основі доктрини цивільного права та чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В довідниковій літературі слово «гарантія» має такі значення: «гарантія» від франц. «garantie» – порука, забезпечення; порука з заставою [1]; порука у чому-небудь, забезпечення [2]; порука, забезпечення, застава, відповідь (з відповіддю), завірення, засвідчення [3]. Відповідно до словника юридичних термінів «гарантія» має декілька значень: 1) у цивільному праві – передбачене законом або договором зобов'язання, в силу якого будь-яка особа відповідає перед кредиторами (повністю або частково) при невиконанні чи неналежному виконанні зобов'язання боржником; 2) встановлене

законом зобов'язання продавця відповідати за матеріальні недоліки товару протягом певного терміну [4]; гарантії – умови та конкретні засоби [5, с. 17].

У теорії права існує значна кількість праць, присвячених питанню гарантій прав, а отже й велика кількість визначень цього терміну. Так, С. С. Алексєєв вважає, що гарантії – це «система умов, засобів і способів, що забезпечують всім і кожному рівні правові можливості для виявлення, придбання та реалізації своїх прав і свобод» [6]. Є. О. Суханов вказує, що під гарантіями слід розуміти «здатність економічної, політичної та правової системи суспільства найбільш повним чином забезпечити інтереси громадян та організацій, створити передумови для їх творчої, вільної та ініціативної діяльності» [7, с. 281]. О. В. Петришин зазначає, що «під гарантіями прав і свобод людини і громадянина розуміється система загальних (політичних, економічних, духовних та ін.) і спеціально юридичних засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, а також забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень [8, с. 456]. О. С. Мордовець гарантіями називає «систему соціально-економічних, політичних, моральних, юридичних, організаційних передумов, умов, засобів і способів, які створюють рівні можливості особистості для здійснення своїх прав, свобод та інтересів» [9, с. 168]. А. М. Колодій та А. Ю. Олійник надають таке визначення гарантіям основних прав та свобод, як «система норм – принципів, умов і засобів, що забезпечують у своїй сукупності здійснення конституційних прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина» [10, с. 223]. К. Г. Волинка під гарантіями прав та свобод розуміє «юридичні засоби забезпечення повного, неухильного і безперешкодного здійснення кожним своїх прав і свобод, охорони прав і свобод від можливих протиправних посягань і їх захисту від

будь-яких незаконних порушень» [11, с. 217]. О. Ф. Скакун вважає, що гарантіями прав та свобод і обов'язків людини є «система соціально-економічних, моральних, політичних, юридичних умов, засобів і способів, які забезпечують їх фактичну реалізацію, охорону та надійний захист» [12, с. 191-192]. О. В. Баранов зазначає, що під гарантіями слід розуміти «систему умов, засобів і способів, які забезпечують усім і кожному рівні правові можливості для виявлення, придбання та реалізації своїх прав і свобод» [13, с. 156].

Якщо підсумувати вищевикладене, то стає очевидним, що під юридичними гарантіями прав та свобод людини в літературі розуміють систему юридичних засобів і способів охорони і захисту прав людини і громадянина [12, с. 193; 13, с. 156]; юридичні умови і засоби здійснення людиною прав, свобод та законних інтересів [10, с. 223.]; надання державою формальної (юридичної) загальнообов'язковості тим умовам, які необхідні для того, щоб кожна людина могла скористатися своїми конституційними правами і свободами [14, с. 222]; сукупність умов та спеціальних правових способів і засобів, які визначають умови і порядок реалізації безперечного здійснення прав і свобод особи, а також їх охорону, захист [15, с. 3].

На наш погляд, усі юридичні гарантії здійснення права на честь, права на гідність та права на ділову репутацію в умовах надзвичайного або воєнного стану складають систему, складовими елементами якої виступають: юридичні гарантії, передбачені Конституцією України та іншими законами; юридичні гарантії, передбачені чинним законодавством про надзвичайний та воєнний стан; цивільні гарантії здійснення права на честь, права на гідність та права на ділову репутацію та міжнародно-правовими гарантіями.

Юридичними гарантіями, що передбачені Конституцією України є: гарантована вільність та рівність усіх у своїй гідності та правах, їх невідчужуваність та непорушність (ст. 21); гарантованість конституційних прав і свобод та неможливість їх скасування чи звуження їх змісту та обсягу (ст. 22); гарантованість вільного розвитку особистості (ст. 23); гарантоване право людини на повагу до її гідності (ст. 28); гарантоване право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); гарантована таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної й іншої кореспонденції та таємниця особистого, сімейного життя; недопущення збирання, зберігання, поширювання та використання конфіденційної інформації про особи без її згоди, крім випадків, визначених законом і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини; гарантований судовий захист на спростування недостовірної інформації про себе і членів своєї сім'ї та право вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації (ст. 31, 32); гарантія, згідно з якою ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази (ст. 60); гарантії необмеженості конституційних прав і свобод людини й

громадянина, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 64).

Законом України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» передбачені такі юридичні гарантії: заборона використання засобів масової інформації для завдання шкоди честі і гідності особи (ч. 2 ст. 3); гарантоване право вимагати від редакції друкованого засобу масової інформації опублікування ним спростування поширених відомостей, що не відповідають дійсності або принижують честь та гідність фізичних або юридичних осіб (ч. 1 ст. 37); гарантована відповідальність за порушення законодавства про друковані засоби масової інформації (ст. 41) [16]. Закон України «Про інформацію» містить такі гарантії: гарантоване право на відповідь у випадку порушення честі, гідності або ділової репутації особи (ч. 2 ст. 30); обов'язок особи, яка висловила думку або оцінку, що принижує честь, гідність та ділову репутацію відшкодувати завдану моральну шкоду (ч. 2 ст. 30) [17]. Закон України «Про телебачення та радіомовлення» передбачає: заборону використання телерадіоорганізацій для поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає їх на честь і гідність (ч. 2 ст. 6); обов'язок працівників телерадіоорганізацій не допускати випадків поширення в телерадіопрограмах відомостей, які порушують права і законні інтереси громадян, принижують їх честь і гідність (ч. 1, ст. 60); гарантоване право фізичних та юридичних осіб вимагати від телерадіоорганізації спростування поширених у її програмі чи передачі відомостей, які не відповідають дійсності та/або принижують честь і гідність особи (ч. 1 ст. 64); гарантоване право на відповідь осіб, щодо яких у програмі чи телерадіоорганізації було поширено відомості, які не відповідають дійсності (ст. 65); відповідальність за порушення законодавства про телебачення та радіомовлення (ст. 71) та відшкодування моральної шкоди (ст. 66) [18].

Юридичними гарантіями, які передбачені чинним законодавством про надзвичайний та воєнний стан є, перш за все, ті, які містяться в Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану» та в Законі України «Про правовий режим воєнного стану». Відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» такими гарантіями є: неможливість зміни Конституції України, зміни виборчих законів, проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України і органів місцевого самоврядування; проведення референдумів; обмеження прав і повноважень народних депутатів України (ст. 21); обмеження прав, свобод та законних інтересів виключно відповідно до Конституції та інших законів, встановлення вичерпного переліку таких обмежень та обов'язково зазначення строку їх дії, заборона обмеження прав та свобод, передбачених ст. 64 Конституції України; заборона застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поведіння або покарання та передбачення відповідальності вчинення цих дій (ст. 24). Закон України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає такі гарантії: неможливість зміни Конституції України, зміни виборчих законів, проведення виборів

Президента України, а також виборів до Верховної Ради України і органів місцевого самоврядування; проведення референдумів; проведення страйків, масових зібрань та акцій (ст. 19); обмеження прав, свобод та законних інтересів провадяться виключно відповідно до Конституції та інших законів, заборона обмеження прав та свобод, передбачених ст. 64 Конституції України (ст. 20); неприпустимість застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поведження або покарання та передбачення відповідальності вчинення цих дій (ст. 22); встановлення відповідальності для осіб, винних у порушенні вимог або невиконанні заходів правового режиму воєнного стану (ст. 25) [19-20].

Провідниками юридичних гарантій здійснення права на честь, права на гідність та права на ділову репутацію в умовах надзвичайного або воєнного стану виступає система органів державної влади та місцевого самоврядування, яка, власне, й покликана сприяти здійсненню прав, їх охороні та захисту.

Відповідно до чинного законодавства в умовах надзвичайного або воєнного стану Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, міністерства, інші центральні і місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також військове командування та його представники, підприємства, установи і організації відповідно здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України та законами України [19-20]. Юридичною гарантією також є неприпустимість припинення чи обмеження повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування під час дії зазначених режимів [19-20].

Юридична відповідальність також є однією з юридичних гарантій. Особливою рисою юридичної відповідальності під час надзвичайного або воєнного стану є її підвищений характер (наприклад, Кримінальний кодекс України містить вказівку, що серед обставин, які обтяжують покарання є вчинення злочину в умовах надзвичайного або воєнного стану (ст. 11)). Притягненню до відповідальності за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму підлягають фізичні та юридичні особи. Окрім цього, чинне законодавство передбачає відповідальність за перевищення повноважень та за неправомірне застосування сили при виконанні обов'язків в умовах надзвичайного стану особами, які беруть участь у підтриманні зазначеного режиму [19-20].

Цивільно-правовими гарантіями здійснення права на честь, гідність та ділову репутацію виступають: гарантії від свавільного втручання у сферу особистого життя (ст. 3); гарантована неможливість позбавлення особистих немайнових прав (ст. 269); обмеження особистих немайнових прав лише у випадках, встановлених Конституцією України; гарантоване право на повагу до гідності та честі фізичної особи (ст. 297); гарантоване право на недоторканість ділової репутації фізичної та юридичної особи (ст. 299); гарантоване право на таємницю кореспонденції (ст. 306), право на особисті папери (ст. 303), право на особисте життя та його таємницю, право на особисту недоторканість (ст. 289) [21].

Наступною юридичною гарантією здійснення права на честь, гідність та ділову репутацію в умовах надзвичайного або воєнного стану є утримання інших фізичних, юридичних, посадових та службових осіб від дій які можуть викликати перешкоди у здійсненні права на честь, права на гідність та права на ділову репутацію або взагалі порушувати зазначені права. Так, фізичні або юридичні особи не мають права ані в надзвичайних умовах, ані у мирний час розголошувати відомості, які порочать честь, гідність та ділову репутацію інших осіб або застосовувати таке поведження, що принижує гідність або честь будь-яких осіб. Ніхто не має права втручатися в особисте, сімейне життя інших осіб, збирати, зберігати, поширювати та використовувати конфіденційну інформацію про особи без її згоди, крім випадків, визначених законом і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [22].

Цивільно-правовою гарантією також виступає право особи вимагати від інших фізичних або юридичних осіб не порушувати її право на честь, гідність та ділову репутацію. Особа може у будь-який час вимагати, наприклад, спростування недостовірної інформації, яка потягла за собою порушення права на честь, права на гідність або права на ділову репутацію.

Крім того, не можна оминати увагою таку юридичну гарантію здійснення права на честь, гідність та ділову репутацію в умовах надзвичайного або воєнного стану, як право фізичних або юридичних осіб вимагати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб сприяти безперешкодному здійсненню та захисту зазначених прав за умов надзвичайного режиму. Органи державної влади та місцевого самоврядування повинні надавати допомогу в їх здійсненні, охороні та захисті.

І, нарешті, ми вважаємо цілком справедливою думку, яка існує в літературі стосовно віднесення до юридичних гарантій здійснення особистих немайнових прав встановлення певної процедури чи правил, якими впорядковується порядок забезпечення такого здійснення [23, с. 172]. За браком нормативного врегулювання цього питання, звертаємось до судової практики. Так, Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» прийнята з метою забезпечення правильного й однакового застосування судами законодавства, що регулює захист гідності та честі фізичної особи, ділової репутації фізичної та юридичної особи, і також не містить вказівки на порядок здійснення досліджуваних прав. Норми, які стосуються здійснення зазначених прав розкидані по багатьох нормативно-правових актах, а тому існує потреба у прийнятті нормативного акту, який систематизував би положення про право на честь, право на гідність та право на ділову репутацію, а також містив би процедуру здійснення цих прав та передбачав особливості такого здійснення під час дії надзвичайних правових режимів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словарь иностранных слов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.megaslov.ru/html/g/garanti8.html>;
2. Толковый словарь русского языка / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.lib.ru/DIC/OZHEGOW/ozhegow_a_d.txt
3. Толковый словарь русского языка В. Даля [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://slovardalja.net/word.php?wordid=5558>
4. Большой юридический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://petroleks.ru/dictionaries/dict_big_law5.php
5. Словничок юридичних термінів: Навч. посіб. / Уклад. В. П. Марчук. – К.: МАУП, 2003. – 128 с.
6. С. С. Алексеев. Теория государства и права. Учебник для ВУЗОВ. – 3-е изд. – М.: Норма, 2005. – 327 с.
7. Гражданское право: В 4 т. Том 1: Общая часть: Учебник 3-е издание, переработанное и дополненное. Под ред. Е.А. Суханова. – М. Волтерс Клувер, 2008. – 363 с.
8. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2011. – 584 с.
9. Социально-юридический механизм обеспечения прав человека и гражданина / А.С. Мордовец; Под ред.: Н.И. Матузов. – Саратов: Изд-во Саратов. ВШ МВД РФ, 1996. – 286 с.
10. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник., Під ред. В.С. Ковальського. – Київ.: ЮрінкомІнтер., 2003. – 332 с.
11. Волинка К. Г. Теория держави і права: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2003. – 240 с.
12. Скакун О.Ф. Теория держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
13. Баранов А. В. Теория государства и права: учебное пособие. В 2-х частях / А. В. Баранов. – Томск: Эль Контент, 2012. – Ч. I: Теория государства. – 188 с.
14. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини і громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко, В. В. Головаченко, М. І. Сірий. – К.: Ін Юре, 1997. – 252 с.
15. Юлія Коцан-Олинець / До питання про гарантії прав і свобод людини та громадянина: сучасне теоретико-правове узагальнення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.google.com.ua/url?sa=t&trct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewivisuD_rKAhWCLHkHWPjA9UQFggjMAE&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbu%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FNzizvru_2014_2_5.pdf&usq=AFQjCNGNuD1v8xzaIEpIN1KEumet3DHWrA
16. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 р. № 2782-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>
17. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
18. Про телебачення та радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 р. № 3759-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>
19. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>
20. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 06.03.2000 р. № 1647-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
21. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
22. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09
23. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Відп. ред. Я. М. Шевченко. – К: КНТ, 2007. – 626 с.

УДК 342.92

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ

Чуприна Ю. Ю.,

аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація У статті досліджено основні поняття та елементи адміністративно-правового статусу; проаналізовані різні погляди вчених стосовно цього поняття; виявлена взаємодія адміністративно-правового статусу з правовим статусом та конституційно-правовим статусом.

Ключові слова: статус, правовий статус, адміністративно-правовий статус, конституційно-правовий статус, компетенція.

Аннотация В статье исследованы основные понятия и элементы административно-правового статуса; проанализированы различные взгляды ученых относительно данного понятия; обнаружено взаимодействие административно-правового статуса с правовым статусом и конституционно-правовым статусом.

Ключевые слова: статус, правовой статус, административно-правовой статус, конституционно-правовой статус, компетенция.

Annotation In the article the basic concepts and elements of the administrative and legal status; analyzed different views of scientists with respect to this concept; It found the interaction of administrative and legal status of the legal status and the constitutional and legal status.

Key words: status, legal status, administrative and legal status, constitutional and legal status, competence.

В юридичній літературі, присвяченій як загальнотеоретичним, так і галузевим проблемам, питання про зміст поняття «правовий статус» залишається одним із найбільш актуальних та спірних. У цьому відношенні привертає увагу теза

Н. Богданової про те, що будь-яка загальноправова категорія, якою, на нашу думку, є і категорія правового статусу, виконує дві основні функції: по-перше, відіграє методологічну роль, визначаючи шлях пізнання предмета юридичної науки, а по-друге, становить загальнотеоретичну основу юридичних знань, будучи теоретичним засобом наукового